

Eesti kõrghariduse roll uue majanduskasvu saavutamiseks

*Eneli Kindsiko
Tartu Ülikool*

Analüüsidest Eesti majanduselu hetkeolukorda, võiksime A. H. Tammsaare mõttetera „Tee tööd ja näe vaeva – küll siis tuleb ka armastus“ ümber sõnastada „Tee tööd ja näe vaeva – küll siis tuleb ka majanduskasv“.

Eestil oli võimalik nautida majanduskasvu mitmeid aastaid. Küll aga, kui vaadelda, millest oli senine majanduskasv tingitud – üle ootuste kiirest arengust ehitus- ja kinnisvarasektoris, siis kogu riigi majandusedu rajamine ainuüksi kahele materiaalsele hüvele pidi paratamatult mingil hetkel vaibuma. Kas tõesti asendus sel perioodil kõrgharitud inimeste väärtustamine majandusedu jätkusuutlikkust silmas pidades ehitajate ja kinnisvaramaaklerite esiletõstmisega? Kaduvate väärtuste (nagu materiaalsete väärtuste) ülehindamine tekitas olukorra, kus teaduspõhised oskused jäid harrastajate mängumaaks. Kõrgharidus osutus ühiskonna jaoks teisejärguliseks.

Kuidas on omavahel seotud majanduskasv ja kõrgharidus tänapäeva Eestis, mil majanduskasvu reaalsus enam teemakohane ei ole? Tähelepanuväärne on see, kuidas paralleelselt majanduslanguse temaatikaga on ühiskonna avalikkuses käimas elav diskussioon senise kõrghariduse olemuse ja struktuuri muutmise teemal.

Kõrgharidus peab muutuma vastavalt ühiskonna vajadustele. Olukord, kus kõrgharidusega inimene ei leia oma võimetele vastavat töökohta, sunnib tahes-tahtmata küsima, mis on sellise olukorra tinginud? Ühe võimaliku vastusena võime oletada, et mingil hetkel on ühiskonna- ja majanduselu reaalsuse ning kõrghariduse korralduse arenguteed lahknenu – kõrgharidusest on justkui kujunenud ühiskonnale „võõras“ olemis- ja tegutsemisvaldkond. Ainsa mõistliku lahendusena taolisele kriisile näib kõrghariduse taasintegreerimine ühiskonda.

On ilmselge, et majanduse näol on tegemist valdkonnaga, millele tõusud-mõõnad on olemuslikud, kuid taolised langused, mis halvavad ka kogu ülejäänud elukorralduse, eeldavad, et kusagil on prioriteetide määramisel eksiteele astunud. Vaadates korraks tagasi ajalukku, siis mis on tinginud suurimad revolutsioonid inimühiskonnas – need on innovaatilised leiutised, alates auruvedurist kuni rõugevaktsiinini. Innovaatilisus on see, mis ei aita majanduselu (ja ühtlasi tervet ühiskonda) üksnes elavdada, vaid pakub ka stabiilsust tuleviku suhtes.

On vää r arvata, nagu kujuneks kõrghariduse missiooniks majandusele ja ühiskonnale valmislahenduste pakkumine. Kõrgkoolide ainus ja kõige ainuomasem eesmärk on anda ühiskonnale kriitiliselt mõelda suutvaid ja kreatiivseid ajusid, kes kord juba tööturule sisenedes julgevad ja suudavad kaasa rääkida ühiskonna valupunktides. Paljud innovaatilised ideed tekivad sageli kriitilisest suhtumisest olemasolevate võimaluste suhtes. Ameeriklaste YouTube ja eestlaste Skype kasvasid välja noorte ja haritud inimeste vajadusest parandada seniseid kommunikatsioonivõimalusi – ilmekad näited selle kohta, kuidas terav mõtlemine väljaspool etteantud raame suudab luua revolutsioonilisi uuendusi, mis kanduvad üle maailma. Eeltoodud näidete varal on selgelt näha, kuidas innovatsioon ei tähenda ilmtingimata millegi täiesti uue loomist, vaid sissetöötatud vana modifitseerimist vastavalt ühiskonna arengu uutele nõudmistele ja vajadustele.

Kokkuvõttes, milline on Eesti kõrghariduse roll majanduskasvu saavutamiseks? Lühidalt ja konkreetselt öeldes: teaduspõhise oskusteabe ajakohastamine. Miks ajakohastamine? Olen veendunud, et tänasel päeval Eesti kõrgkoolides eest leitav teadustegevus väärrib „teaduse“ tiitlit, küll aga on sageli unustatud küsida, kuivõrd on meil võimalik omandatud teadmisi rakendada ühiskonna hüvanguks. Pelgalt teoreetilised teadmised ja faktide päheõppimine ilma oskuseta näha selle teadmise võimalikku rakendatavust ja kasulikkust ei too kõrgkoolilõpetajaid mitte ühiskonnale lähemale, vaid pigem võõrandab sellest. Milline on edukas üliõpilane – selline, kes omandab küll ülikooli poolt etteantud teoreetilised teadmised, kuid kes samas julgeb ja tahab küsida nende paikapidavuse kohta ja reflekteerib selle üle, kuhu asetuvad uued teadmised üldises plaanis. Iseseisev mõtleja, kes suudab kaugemale näha kellegi teise poolt ette asetatud raamidest.

Siiski, hea meel on tõdeda, et vaikne algus kõrghariduse „ajakohastamisega“ on juba tehtud: geenitehnoloogia ja mitmed infotehnoloogilised lahendused tõendavad, et kasvupinnast taolise tegevuse jaoks jätkub.